Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САНА ОЛОХ

ХАҺЫЛАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

ССКП ЧУРАПЧЫТААҺЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААҺЫ СОЬЕТТАРЫН ОРГАНА

№ 14 (6931). | 1990 сыл. Олунньу 1 күнэ. ЧЭППИЭР | Сыаната 3 харчы

Ааны алдьархай тоҥсуйбатын

Оройуон киинин коммунистарын уопсай мунньаҕыттан

Оройуонҥа общественнай бэрэсдэти сатарытар түктэри быһыыланыы, ыар буруйу оҥоруу чахчылара таһаарылла туралар. Аапыт 1989 сылга барыта 99, ол иннитэн 79 холуобунай, буруй оҥоһуллубута. Ити 1988 сыллаҕыны кытта тэҥнэстэххэ, туһаанныаҕынан 20 уонна 31 түбэлтэнэн албэх. Саҥа үүмэгут 1990 сыл маҥнайгы ыйыгар эмиэ киһи этэ салаһар, кута долгуйар ыар буруйдара оҥоһулуннулар. Тохсунньу 12 күнүгэр Трофимов В. Д. оҕо сааһыттан эҥэрдэһэн үөскэппит табаарыһын Макаров В. П. дьэтигэр утуйа сытаҕына быһаҕынан анньан өлөрдө. Итинтэн 4 хонноот, Арыылаах бөҕөлөгөр отуттун да туола илик Тюнябабин А. А. албэх сиринэн быһаҕынан кайгэлэнэн, суорума суолланна. Икки оҕо—улахана иккитин аспыт, кырата алта ыйдаах—ийэтэ суох хаалылар.

Оройуонҥа итэ курдук буруйу оҥоруута, бэрэсдэти кэһиигэ дьиҥнэриллэх балаһыанныа үөскэппитинэн, кэһилиэнньэттэн киирэр этиилэри учуоттаан, ССКП райкомун бюрбэ пленумун көрдөбүлүнэн тохсунньу 27 күнүгэр Чурапчы сэлиэнньэтин коммунистарын аһаҕас мунньаҕар бу боппуруос дьүүллэһиллиннэ. Туһаныыах боппуруоска дакылааты райсовет исполкомун иҥэ дьыалаҥа отделын начальника, коммунист В. В. Аржаков, хос дакылаатчыт Чурапчы сельскэй Советын исполкомун председателин солбуйаччы, коммунист М. Д. Гуляев оҥордулар.

Харса-хабыра суох барыы, нүлүгэннэһиҥ төрдө-төбөтө хаһаный? Сыл ахсын 80-нуу киһибит суут ыскамыайкатыгар олорор, эсэ ол сыл ахсын 30-нан эбиллэн иһэр буоллаҕына, аны 5—6 сылынан хайдах буолабыт? Ол оро түллүү күн бүгүн «эрэлбит, сүрахпит чопчута» диэбит күнү дьоммутун илдьэ барыа суоҕа дуо?

Дакылаатчыт буруйу оҥоруу төрүттэригэр, сүрүннэзн, маннык тоҥтоото.

Бастакытынан, «арыгылааһыны утары охсуһуу сиэлэйдэ: арыгыта суох эрдэлэр урукку халлаҥнар түстүлэр, эйгиэ» бэйэлэрэ обществоларбыт эйгиэлиэр. Сыл устата 2 мөл. солк. тахсалаах арыгы атыылаана, арыгылааһыны кытта сибэскэтэх 29 буруй оҥоһулунна, арыгылаах милицияҕа аҕалыллан хонуу 306 түбэлтэтэ регистрацияланна. Ордук элбэхтэ «Якуткоммунэнерго», райпотребсоюз, «Агропромстрой» МПМК үлэһиттэрэ түбэстилэр.

Иккиһиэн, үлэ коллективтара, дьиэ кэргэн, оскуола киһини иитиигэ сиэтэтэ суох дьарыктаналлара ыйылыннна. Итэ туһунан хал буолуохпутугар диэри иннитибит. Оттон балаһыанньа коммот. Салгыы хайдах буолабыт, Боппуруос диригиин хорутан ырытары, чопчу суоллары тобулары эрэйиэр.

Үсүһүнэн, калин дьоҥу, ЛТП-тан, хаайыыттан кэлбиттэри кытта үлэ сүрүннэзэ илик. Итэ арааҥа ордук ыар буруйдары оҥороро болҕотоннэ. Дакылаатчыт регистрацилламмыт буруйдарга олоҕуран тумүн оҥордоро. Оттон итэ арааҥа тулалыыр дьонтто туох сабыдыалы, хайдах оҥоруоҕун боппуруоһун үөрэтиннэн эмиэ дьарыктаваҕай?

Тыл этэччилэр дакылаатчыты ситэрэн-хоторон биардилэр эрээри, чопчу этиини ыйлаһаччы аҕыйах буолла. Киниилэри тылтан тылаҥ түһэрбэхиэ, сүрүн сананнарын тиэртахха, маннык түгэннэргэ тохтоотулар.

ЫБСЛКС райкомун иккис секретаря М. Макаров буруйу оҥоруута, сиэрмайгы сатарыйыытыгар тиэрдэр маннык түгэннэри аттаталаата. Бастакытынан, арыгы культа үөскэтэ, иккиһиэн, киһи кэрэ ахтарын сиэрэ-майгыта куһаҕан ертүгэр улаҥыйан эрэр. Үсүһүнэн, төрөппүт оҕотуттан тайдэ, киһи иитиэҕэ билбэт, онуо сиппэт буолла.

Интернат-оскуола директора П. Н. Калачев оскуолаҕа үөрэҕи бөлии бырыһыанын эффективтиин, үөһэттэн ыга баттаһын түмүгэр үөрүнэн саҕар бат оҕолору күүс-ортунэн паартаҕа олордуу бөрүүтэ суох дьаһыыны оҥорорун ыйда уонна оҕону 16 сааһыттан ылыллыҥ көҥүллүүрү туруоруста. «Бары бүттүүн» диэн лозунуран салайтаран кэлбит диэн туран ааҕаллар, итэ лозунг иитэр үлэҕэ эмиэ тарҕаммытын критиканаата, киһини кытта бирдиилээн, чопчу үлэ наадатын баҕалаатаата.

Төрөппүт уонна оҕо проблемаларыгар Г. И. Адамов эмиэ тохтоото. Тыл этэччи ыччаты саараттыыннан үлүһүйүү баарын критиканаата, ыччат бэйэтэ түмсэр дьыалаларын, үлэлээх буолуохтаах диэтэ.

Лесхоз үлэһитэ Н. Р. Дьячковскай бэйэтин тэриллэтигэр киһини иитии үлэтэ хайдах ыытылларын билиһиннэрдэ. Онно олоҕуран, быһаччы этиилэри киллэрдэ. Коллектив олоҕун ис хоһоонун байытыахха, спорка, культураҕа интэриэһин үөскэтиэххэ диэтэ киһи.

Мунньах туһаанныах боппуруоска уураах ыдыына, буруйу оҥоруону боппосор, общественнай бэрэсдэти бөҕөргөтөр туһаайыылаах барыта 15 пуннаах дьаһаллар быыаннара биэрэгэтиллиннэ. Онно, быстахтык ыллахха, маннык түгэннэр баалларын. Оройуон киниигэр тэриллэлэртэн 5-тан—6-лыы бастайааннай дьону сүүмэрдэн рабочай этэрээттэри тэрийэлээххэ. Киниилэр дьүүрүстубаларын маршрутун оҥоруохха. Итиннэ нэһилиэннэҕэ уонна үлэ коллективэ тугунан көмөлөһүөн сөбүй? Иккиһиэн, үлэ коллективтарыгар идеологическай планнаҥнаҥнары ыытыыны олохтуохха. Дакылаатчыт регистрацилламмыт буруйдарга олоҕуран тумүн оҥордоро. Оттон итэ арааҥа тулалыыр дьонтто туох сабыдыалы, хайдах оҥоруону

✦ Партийнай олох: идеологическай үлэ ✦

СЕМИНАРЫ ТОҺО АСТЫММАТЫМ

Пропагандистар республикаабыы семинардарыгар сылдьан кэллим. Урукку күрдүк саар лекциялары аҕыйынан мунурдаммакка, үөрэтии активнай формаларын хото халлаарбыттаргa биһиэхэ. СГУ доценнарыа, Саха АССР Верховнай Советтэн үлэйиттэрин лекциларын иннитибит, «Төгүрүк остуолга», дискуссияларгa, ораас деловой оонньууларгa кыттыыбыт, обком секретарын, народнай депутаты кытта хорутубут. Ордук үчүгэй өйдөбүлү СССР народнай депутата М. М. Яновлев хаалларда. Кини бөрөстуойа, сэмэйэ, ыйытыыларга эгилэ-бугула суох сиҥнэлин эпиэттиирэ барыбытын улаханнык астынарда, депутат буолуон буолбут киһи эбит.

Семинаргa 30-чалыы сыл үлэлээбит опыттаахтартан быйыл саҥа үлэлээн эрэр эдэрдэригэр тиийэ баалларр. Эдэр пропагандистар «кырдьаҕастартан» опыт ыла, билэхорэ кэлбиттэрэ чуолкай. Оттон «кырдьаҕастар» полит-үөрэҕи уларыта тутуугa саҥа ньымалары, формалары, бастыҥы суһэн мэлдьи кэллэхпит. Ол эрдэҕэ барыта күүлүүт курдук буолбата.

Бастаныыбыан, активнай формаларбыт бэйэ-бэйэлэриттэн уратылаһыылара суох, итиҥэ оҕолор курдуктар. Холобур, партия үлэтин уларыта тутуугa мыттыллыбыт дискуссия, В. И. Ленин «Лучше меньше, да лучше» диэн үлэтигэр ыытыллыбыт теоретическай семинар уонна опыты атастаһыыга тэриллибит «Төгүрүк остуол» икки ардыларыгар туох да уратылаһыы баарын көрбөтүм. Аатта эрэ атын.

Аны дискуссияны политическай сырдатыы да үлэйиттэрэ ситэ-хото баһылыы илиитэрэ өтө кэстэр. Ол түмүгэр чопчу боппуруоска кэпсэппэккэ, мөккүһээччилэр тема тас өрүгэр тахса туралларр, ону сүрүннээбин ыыллыбата. Дискуссиялаһыы культуратыгар, ньымаларыгар эссе да эдьиҥ үөрэнэллэрэ наада эбит.

Иккиһинэн. «Төгүрүк остуол» бэйэтин сыалын сиппэтэ. Онуоха пропагандистар бэлэмэ суох кэлбиттэрэ сүрүн бириҥинэн буолла. Итиннэхэ, мин саанаабар, ССКП райкомнарын идеологическай үлэҕэ отделлара бурулдаахтар. Кинилэргэ семинар программата эрдэ кэлэр, ону пропагандиска эрдэ этэн бэлэмнэнэрин хаччыйыахтаах этилэр. Мин гуе бэйэм ыйыталаһа сылдьыыбынар: «Чэ, программаҕыт киэҥ, үчүгэй быһыылаах», — диэн эпиэттээбиттэрэ. Бэйэбит да бурулдаахпыт, урукку да өрүгэр опыты атастаһыы буолара, онон да сабаҕалаан бэлэмнэниэххэ баар эбит. Биир 30 сыл үлэлээбит пропагандист биир да тылы эпиэтэ: «Бэлэмим суох, ити Бочуот дуоскатыгар 36 киһи олорор. Кинилэртэн аҕалан манна кэпсэтиҥ», — диэбитин онон сөбүлүү истибэтим. Оттон эдэр пропагандист: «Эйиэхэ үөрэнэ кэлбитим, эдьиҥи эрэйбитим», — диэн хомуруйа былаастаан саҥарбыта эмиэ сиэрдээх. Онон опыт атастаһар онкугар бэйэҕэ мунньулуубут претензиялары этии, критикалаһыы буолла. Мин «Пропагандист заметкэҕа бэлэмнэнитин практиката» диэн темаҕа опыныттан кэпсээтим, атыттар ону дьүүллэһэр оннугар ыччаты нитии молтоҕун, хайа эрэ хаһыаттан пропагандист хайа эрэ ыстатыйаны аахпатаҕын туһунан мөккүһэн тарыстылар. Онон опыты атастаһыыны эрдэттан бэлэмнии наадалаах буолсу. Маныаха эдэр уонна опыттаах пропагандистары болохтөрөө араартыыр туһалаах буолуо этэ.

Урукку семинардаргa анкета толорторон дуу, кэпсэтиһэн дуу семинар туһунан саананы ыйытар, туох итэҕэс-быһаҕас баарын бэлэхтэнэн ылдьа хаалар үгэстэохтэрэ. Бэйэл ол суох буолбут. Эмиэ эргэрбит форма диэтэхтэрэ буолуо. Наар саҥаны киллэриннэн үлүһүйбэккэ, урукку туттан кодьуустээбин уонна атын ордук үчүгэйиэн солбулла илигин ылыахха, хаалларыахха баара. Эбэтэр син биир туһаммаппыт диэбиттэрэ дуу. Туһаммат да быһыылаахтар. Ол опыты атастаһыыны тэрийиттэн да кэстор. Аспыт да өрүгэр итиннэ итэҕэстэр баалларр, олору ыйар этибит. Ол учуоттаммыта кэстүбэт. Дэлэҕэ да биир опыттаах пропагандист: «Биһиги саанабытын маннык этэммит да диэн, үөһэ наадалаах сиригэр тиийиэ суоҕа», — диэн этиэ дуо?

Семинары тэрийии сорох итэҕэстэрэ баһыгы ороҕуоммутуттар эмиэ кэстеллэр, онон инники өрүгэр итилэр учуоттаныахтарын баҕарабын. Пропагандистар түмсүүлэригэр быыбардар тустарынан, биллэн турар, эдьэх кэпсэтии буолла. Сорохтор: «Депутатка кандидаттыыр сорох достойнайа [illegible] дьон туруорулуннуо[illegible] диэн дьиксиэлэрин[illegible] ларэллэр. Оннооҕор СССР народнай депутатынан ааллыыбыттартан сорохторо быыбардаачыларга эрэнэрбиттэрин туһунан тамты умнан эрэллэрин туһунан кэпсэтиллэр. Онон хас биирдии депутатка кандидат программатын дьиҥ-чаҥчы иҥдьиритиилэр, кэскиллээбин эйлуур наада буолла. Ити ордун адаҕ быыбардаачыларыгар сыҥыаннаах. Атастаһыыр үлэ күүсүн ыытыллыан наада. Дьонго кандидаттар программаларын туда кэпсэтэр биримиэтэ биэриэхэ, ону ойдууларигэр көмөлөһүөххэ. Эдэрдэри бюдьэтэны сотуу курдук судургуга тиийэ ничэйэн үөрэтиэххэ. Сорох дьон хаттаан быыбарга эрэнэллэр. Оттон ону ыытарга дойдуга тиийэ эбит үп наада буолуохтааҕын уонна үлэ күнэ алдьанарын умнуохха.

В. СЛЕПЦОВА,
пропагандист.

Мугудай.

Тохсунньу торолуйар тымныытынныы күрэстэһэрдин, пилорама үлэлээн күүсүйэр. Сарай иннитэн мас көөбүлүн бурммутунан бириҥдьиир Константин Константинович Павлов тахсан кэллэ уонна миигин үлэйиттэр иттэр дьиэлэригэр сирдэтэ.

— Бу үлүгэрдээх тымныыга тоҥ маҥы хайытыы маҥан дьыала буолбатах. Инэн пилорама тэнинэн үлэлиллэр. Иннь гынан инник суол тутуу матырыйаалын таһаарабыт, — бириҥдьиир үлэтин туһунан билиҥнэриитин итинник саҕалаата.

Константин Константиновичы «Якутгропромстрой» механоннатын коллектива бир санаанан 104 №-дээх Чурапчытаҕы быыбардыыр урукку Саха АССР народнай депутатыгар кандидатынан туруорда. Народнай депутат мандатын ылар туһугар өхсүһүүгэ рабочай киһи кириэргэ быыаарыныыта торуттээбин-силистээбин, олох көрдөбүлүттэн тахсарын кинилиин кэпсэтиибиттэн өссө тогул итэҕэйдим.

— Киһи сүрэҕэ ыалдьа көрөр оҕолорбут нитиллэр дьаһалаларын, оскуолаларын, Тоҕо биһиги оҕолорбут киһиттэн итэҕэс хаччыллыылаах усулуобуйаҕа китиллиэхтээхтэрий? — диэтэ Константин Константинович.

— Биһиги депутатка кандидаппыт быыбардар иннилэриннээҕи платформатыгар барыбыт интэриэспит түмүллэр. Рабочайдар даҕаны дойду, республика таһымынан туруорсуллар боппуруостарга инициативалаахтык кыттар кэммит кэлэ, — кэпсэтиигэ коллектив кырдьаҕас үлэйитэ Роман Петрович Попов кыттар.

— Биһиги дьоммут этэллэрэ баар суол. Оттон истэр тухары кандидаттар ортолоругар рабочайдар адъас аҕыйахпыт. Дьиэтэр, билигин рабочай платформалаах народнай депутаттар кэмнэрэ кэлэ диэн саныыбын. Альтернатива хайаан да баар буолуохтаах. Онно биһиги, рабочайдар, бэйэбит күүсүлүгэр эрэллээх буолтарбыт наада. Туох да диэбит иһин, норуокка туһаны аҕалыыга барыта туһуланан эрдэҕэ. Олус хомойо иннитим Килэнки арендатора Максимов кандидатуратын устуммутун. Үлэмхамнаһым хаалыа диэтэҕэ дуу. Оннук буоллаҕына, тутах өйдөөһүн. Дьон итэҕэлин ыллыҥ да, үлэлиэхтээххин, тиһэҕэр тиийэ кыприэхтээххин. Оттон платформа олохтон бэйиэ аҕаан туһаныыны хонтуруоллуохха. Кэстүбүт үбү табатык үллэстиини ситиһиэхха. Биһиэхэ, кистэл буолбатах, үп-харчы соччо-бачча туһата, тиэтэхэ суох ыстатыйаларынан бэриллиитэ, уһаты-туора халыйыыта таһаарыллар, — бириҥдьиир кэпсии олордо.

К. К. Павлов, этэрга дылы, олох оскуолатын барбыт киһи. Уон ахсыс, уон тохсус ыгырыыллаах Советтэргэ утуу-субуу сельсовет депутатынан быыбарданан үлэлээбиэ рабочай киһиэхэ элбэҕи биэрбитэ. Дьоҥго өссө ордук чугаһаппыта. Оннук да буолан тутуугу тохтоло суох эрэнэллибит бородуукуйанан хаччыйар пилоцех бириэдэтин түмнэҕэ. Коллектив билигин кырата суох соруктары быһаарсар.

Константин Константинович — үлэ коллективын советын чилиэнэ. Профком председателин быыстынан даҕаны рабочайдар үлэлиир, олорор усулуобуйаларын туһалыыга салалта иннигэр боппуруоһу сиэрдэохтээх уонна дьаныардаахтык туруорсар.

— Дьон эт-хаан, өй-сана өртүнэн сайдыыларыгар культурнай-спортивнай комплексы тутуу улаханнык оруолу ылар. Тутуугу саҕалаатылар. Биһиги пилоцехпыт бородуукуйанан тохтоло суох хаччыйыахтаах. Ону таһынан ороҕуон кинин арҕаа боҕуолэгэр начальнай оскуола тутуутун туһунан сельсовет исполкомун председателэ Афанасий Афанасьевич Захаровы кытары кэпсэтии ыыта сылдьабыт. Интернат-оскуола территориятыгар баар аҕыс кылаастаах оскуола дьиэтэ-уота суоҕун сүрэҕин ыалдьа көрөр. Комсомолтан эт-хаан хабан тахсыахтаах дии саныыбын, — Константин Константинович кэпсэтиини быыбардар иннилэриннээҕи платформатын чопчулаабыгыта чугаһатта.

Кини автономнай республикалар бэйэлэрин үптэриттэн көрөн пенсия толобүрүн олохтуохтарын соп диэн этиини салгыы хаҥатан, ыыах сүөһү, сылгы иитиитигэр үлэлээччилэргэ үлэлэрин стаһын 20 сылынан быһан пенсиҥҥа тахсыыны олохтотор баҕа санаалаах. Тыа сиригэр олороччулар усулуобуйаларын куораттар таһымнарыгар чугаһатарга, дьиэлэри иитиигэ туһаныллыахтаах гаһы баллонунан ылары туруорсарга, 1942 сыллаахха Чурапчы оройуонун 41 колхозтарын көҥөрүүгэ партия обкомун бюротун уураҕын көтүртэрэргэ диэн этиилэрдээх.

— Сорох дьоннор аны рабочай тугу да ситиһэрэ суох диэллэрин ыытары сөбүлэспэппин. Ити тутах өйдөбүл, норуот өйө-санаата үрдүкү салалтаҕа тиийбэккэ хаалар түбэлтэлэрин көрөбүлүр диэн саныыбын. Мин платформабар итии таһынан олорор дьиэлэри тутуону үбүлэһиини туруорсабын. Үбү хантан булары толкуйдуубун. Норуот харчытынан кэпнэйиэхтигэр тиийиэ аҕаан туһаныыны хонтуруоллуохха. Кэстүбүт үбү табатык үллэстиини ситиһиэхха. Биһиэхэ, кистэл буолбатах, үп-харчы соччо-бачча туһата, тиэтэхэ суох ыстатыйаларынан бэриллиитэ, уһаты-туора халыйыыта таһаарыллар, — бириҥдьиир кэпсии олордо.

К. К. Павлов, этэрга дылы, олох оскуолатын барбыт киһи. Уон ахсыс, уон тохсус ыгырыыллаах

◆ Биһиги депутатка кандидаттарбыт ◆

ТУҺАНЫ АҔАЛАРДЫЫ

сельсовет депутатынан быыбарданан үлэлээбиэ рабочай киһиэхэ элбэҕи биэрбитэ. Дьоҥго өссө ордук чугаһаппыта. Оннук да буолан тутуугу тохтоло суох эрэнэллибит бородуукуйанан хаччыйар пилоцех бириэдэтин түмнэҕэ. Коллектив билигин кырата суох соруктары быһаарсар.

Константин Константинович — үлэ коллективын советын чилиэнэ. Профком председателин быыстынан даҕаны рабочайдар үлэлиир, олорор усулуобуйаларын туһалыыга салалта иннигэр боппуруоһу сиэрдэохтээх уонна дьаныардаахтык туруорсар.

— Дьон эт-хаан, өй-сана өртүнэн сайдыыларыгар культурнай-спортивнай комплексы тутуу улаханнык оруолу ылар. Тутуугу саҕалаатылар. Биһиги пилоцехпыт бородуукуйанан тохтоло суох хаччыйыахтаах. Ону таһынан ороҕуон кинин арҕаа боҕуолэгэр начальнай оскуола тутуутун туһунан сельсовет исполкомун председателэ Афанасий Афанасьевич Захаровы кытары кэпсэтии ыыта сылдьабыт. Интернат-оскуола территориятыгар баар аҕыс кылаастаах оскуола дьиэтэ-уота суоҕун сүрэҕин ыалдьа көрөр. Комсомолтан

Набережнайдааҕы дьиэҕэ—музей

МОСКВА. Номоххо кубулуйбут уонна аҕаччылларга бэйэтин кытта бир аттаах «Набережнайдааҕы дьиэ» диэн биллиилээх роман страницаларыттан хардыылаабыт дьиэ бэйэтин музейын аста. Онуоха матырыйаалар үгүс өртүлэрин Октябрьскай революция уонна Москваҕа социалистическай тутуу архива бэйэтин фондаларыттан сүүмэрдээн биэрдэ. Коҕулүүр балох музейы тэрийэр идеятын бэчээттэтэн таһаартарарын кытары дьоннор бу дьиэҕэ олоро сылдьыыбыт аймахтарын тустарыынан документаннары аҕалтаан барбыттара.

Биллиилээх дьиэ эркинигэр 20-тэн тахса мемориальнай доска кэккэлэстэ. Өссө оннооҕор хас да тогул элбэх буолуохтааҕа. Манна правительство чилиэннэрэ эрэ буолбатах, рабочайдар, ученайдар, артистар, суруйааччылар, полководецтар — биһиги дойдубут биллиилээх дьоннноро эмиэ олоро сылдьыыбыттара. Манна, репрессияламмыттар квартираларыгар норуот өйүгэр-санаатыгар тутуннан да суруйуллубат саат-суут хара мэнэгин хаалларбыттар көһөн киирэллэ-эбиттэрэ. Судургу аатторын даҕаны аатталаатахха, биһиги дойдубут дохсун дүбүргэниэх историята тиллэн кэлиэҕэ. «Правительство дьиэтигэр» ораас кэннэргэ Подвойский, Бухарин, Рыков, Цхакая, Землячка, Орджоникидзе, Демьян Бедный, Шверник, Лаврентьев, Серафимович, Хрущев, Димитров, Стасова, А. А. Андреев, Постышев, Цюрупа, Лысенко, Петровский, Артем Микоян, Сталин оҕолоро Светлана уонна Василий, НКВД чыннара Кабулов, Меркулов уонна атыттар олорбуттара.

1928—1931 сыллардааҕы технологиялартан бастыҥнарын туттан биллиилээх архитектор Б. М. Иофан бырайыактаан туттарбыт дьиэтин бэйэтин историята даҕаны интэриэһиннэй.

Снимоктарга: Серафимович уулуссатын 2 №-дээх дьиэтэ — «Набережнайдааҕы дьиэ»; корбуттэрин-билбиттэрин, долгуйбуттарын кэпсии музейга дьиэ урукку олохтоохторо Ольга Пантелеймоновна Лепешинская уонна кини кэргэнэ Владимир Гаврильевич Крючков кэллилэр.

В. Христофоров фотота. ССТА фотохрониката.

АММАЛАР КЫАЙДЫЛАР

Оройуоннаабы лесхоз 1983 сыллаахха Ытык-Кюөл. Амма лесхозтарын кытта социалистическай куоталаһыы усулуобуйатын бигэргэппиттэрэ. Былырыыҥгыттан Ытык-Кюөллээҕи лесхоз куоталаһыыттан туоруоммыта.

Соторутааҕыта Мэлдьи аммалар (19 представитель) социалистическай куоталаһыыларын түмүгүн иҥэ уонна спорт арааҥ көрүнэриигэр күрэхтэһэ кэлэн бардылар. Үлэ түмүгүнэн аммалар кыайдылар, онон знамяны ылдьа бардылар. Спорка Чурапчы лесхозун хамаандата бастаата.

В. СТЕПАНОВ.
лесхоз директора.

✦ Сир быйанга—олохпут быйанга ✦

Күнкүтүллүбүт ноһуому хиллэриэхпит

«Мутуллай» совхоз бурдугун ыһыыта барыта Тоастыт сылларга отделениетыгар баар. Аастыт сылларга отделение бурдугу үүнэрэччитэрэ кубаҕана суох түмүктэри ситиспиттэрэ. Ол эрээри совхозка агроном да, мелиоратор да суох буолта сылга чугаһаата. Быһаччы ороһооччу, хонтуруоллаччы суох буолан, сир үлэтэ кэхтэ быыытыйда. Ону учуоттаан, быйыл тэрээһиннэгэ уларытылары киллэрдибит: үрдүк үүнүү звенота сайалыы сүүмэрдэннэ, салааччынан анал орто үөрэх бүтүүбүт А. В. Коркин бригадирунна. Звено түөрт бастайааннай үлэһиттээх, техниката совхоз оннун буллаҕына чуолкайданыа.

Бу күннэргэ звено салайаачыта бааһыналарын учуоттаата, хайа бааһынаҕа бурдугу ыһары, хайатын сиэнньатары чуолкайдаата, технологическай картаны оҥордо. Алексей Васильевич быйыл бааһынаҕа сибиэһэй балбааҕы киллэрэртэн туттунар, балбаах сыыс от сиэмэтин тарҕатааччы буоларынан быһаарар. Урут бурдун ыһыыта ол иһин сыыс отунан саба үүнэрэ. Аны ноһуому бинир сиргэ мунньан, чохчолоон, кырата сыл кэриҥэ күнкүтэн хара буор оҥорон баран киллэрэр санаалаах.

Мин саныахпар, маннык дьаһаныы сөп. Бааһыналарбытыгар күһүн «Агротехснаб» сири оҥорор сыаҕа сөптөөх хара буору киллэрбитэ.

Оттон сиҥиргдэр системалаах Чэчэмэ сиилэстэнэр культуралар ыһыллар бааһынатыгар мантан саас ыаллар бэлэмнэнэн турар балбаахтара киллэриллиэҕэ. Фермалар ноһуоммара, этиллибитин курдук, анал сиргэ мунньуллар.

Быйыл уу кэлэриттэн-кэлбэтиттэн тутулуга суох отделение бары бааһыналарыгар (700-тэнэ гектаргa) хаар чигэтиллиэҕэ. Бу үлэни толоруурга бинир МТЗ-трактор сменанан үлэлиир.

Кыһыытыгы агротехническай үлэлэри бириэмэтигэр сөптөөхтүк ыытыы үрдүк үүнүү торуҕа буоларын өйдүүбүт уонна ону толорор иннинэн бары ыахтары туһана сатыыбыт.

Н. АЛЕКСАНДРОВ,
хонуу бригэдьиирэ.

«Олохтоох уулары туһаныахха» ыстатыйаны дьүүллэһии

ЭТИИЛЛЭЭХПИН: АККААСТАНЫАХХА

Амманы быһан, уутун Тааттаҕа таһааран Чуралчы ороһуонун өссүтээрн, ону таһынан Суолаҕа суккуйан Мэҥэ-Хаҥалас, Уус-Алдан ороһуоннарын абырыыр туһунан айдаарбыттара, бырайыак бөҕөнү оҥорбуттара, арааһа, уонтан тахса сыл буоллаҕ. Ол эрээри итти сүпсүлгэннэриттэн туох эмэ туһалаах түмүк оҥоһуллубута биллибэт. Арааһа, уһутар тиийэн, курааннах хойгуур буолаары гынна дуу диэн саарбахтаан бардым. Сураҕын ыйыттахха, соҕотох бырайыатын оҥоруута үп бөҕө ороскуоттанна. Оччотугар быһытын оҥоһуутугар, уулу иэсүс көмөтүнэн суккуйуута сүүһүүн молуйуон туттуллара саарбаҕа суох.

Оттон мин, бинир бэйэм, араастаан эргита, толкуйдуу сатаатым да, бу бырайыак туһаны аҕалар суолун тобулбатым. Бастакытынан, айылҕаттан аналын айыллыбытынан даҕаны, улуу Лена өрүс илин эҥэринээҕи кинэргэлэ буолбут, хайа уонна Чуралчы, Алексеевскай, Амма ороһуоннар астарын-тангастарын сүгэн-көтөҕэн аҕалар баар эрэ соҕотох өрүспүт. Аммабыт, кууран хаалыа суоҕа дуо? Оннооҕор билигин, «тыыытыллыбакка» турарын үрдүнэн, курааннах дьыл буоллар эрэ хайа баҕарар сиринэн ат оломмоох тахсар, оттон сатыы кийи тобугунан эрэ кэһэн туоруур. Иккиннэн, элбэх уулу Тааттаҕа сүүрүктэхтэринэ, буор кырыстаах үрэх сүннүн хайдыы өҥүс үрэх оҥорон угуттаан абырыахтааҕар үрэх тас кытыылара хордоҕостуйан курааннаа суоҕа дуо? Үсүһүнэн, итти уу абыраатаҕына да абырыыр иэнэ ыараҕас буолар чинчилээх. Онон аҕыйах нэһилиэктэр-сирдэрин, ону да сороҕун угуттуоҕа. Оттон тастыг нэһилиэктэр —Бахсы, Сылан, Кытаанах, Кылаанаах, Мэлдьэхси, Уорба, Игидэй, Дьүлэй, Баайаҕа —сирдэрэ тугу да туһамматтара чуолкай.

Онон Амма уутун быраҕтарар айдааны, сүпсүлгэни олох ууратыахха. Ол оннугар педагогическай үлэ ветерана Н. С. Соловьев суруйарын курдук, кыра үрэхтэри быһыталаан, халаанналарын уутун хаайан, халытан, ходуһалары угуттуоҕа. Соловьев этэрин курдук, бу техника үйэтигэр үрэхтэр сапыйаларыгар, тас кытаҕарыгар бульдозерынан котлованнары хастаран иһэр уу саппааһын хаһааныахха эмиэ сөп этэ.

Итти үлэлэргэ ол государство биэрэр молуйуонэриттэн аҕыйах тыһыынчата ороскуоттанныа этэ. Чэ, холобур, бинэхэ, Кылаанаах нэһилиэгэр, Баайаҕа үрэх баһыгар быһыт оҥорорго табыгастаах буом сирдээх. Итиннэ быстахха, биэс биэрэстэ усталаах улахан илгэлэах күөл үөскүөхтээх. Быыллар буомунан быһытын уһуна баара-суоҕа 20-тэн эрэ тахса метр буолуохтаах.

Маннык сорохтор буом быһыт тулуйуо суоҕа, 20-чэ гектар ходуһаны уу ылыаҕа диэн саарбахтыыллар. Өскөтө оннун буор быһыт тулуйбат буоллаҕына, аҥыллар-сэбыллар бетоннай быһыты оҥорор тоҕо табыллыбат буолуой? Бэркэ гыннар уонча тыһ. сөлк. ороскуоттанныаҕа. Ол диэн, этэр 246 молуйуоннэриттэр холуйдахха, муораҕа хаанныла буоллаҕа. Оттон итти этэр быһытын Баайаҕа үрэх тыһыынчанан гектардаах ходуһатын хаһан да курааннатыа суоҕа этэ. Хайа уонна быһыт үөскэппит аарыма күөлүгэр балык бөҕө үөскүө, куһа-хаана даҕаны дэлэйиэ этэ. Кытаанах уонна Кылаанаах нэһилиэнньэлэрэ төһө эрэ абыраналлар этэ. Үрэх быһыттан үөһэ өртүнэн күөллэрин кытыылара барыта дуҕаларынан бүүрүгүтэнэллэр уонна үөт талахтардаахтар. Олору ыраастаан кэбиһиллиэхтээх. Оччоҕо күөл буоллаҕына даҕаны, сытыйыа суоҕа этэ.

Маны таһынан сайылыктарга сүөһү уулуурдар, кийи аһыырыгар диэн кыра быһыттары оҥоруохха эмиэ сөп. Холобур, бинэтэ Дуҕа диэн сайылык фермабытыгар сүүрбэччэ сыллаҕыта Попов диэн механизатор кийи ДТ тракторынан кыра быһыт оҥорбута, баара-суоҕа күнү кыайбат үлэлээбитэ. Онно уу хаайтаран, балай эмэ улахан күөл үөскээбитэ. Күөл уонтан тахса сыл турбута. Ферма сүөһүтэ уулаан, соруукэн абыраммыта, ыанныыксыттар үүт бөҕөнү ыабыттара. Ыһахтан үстүү-түөрүү тыһыынчалаах кирбиини ылаттаабыттара, ороһуонна чемпионнаабыттара, орден, медаль бөҕөтүн ылыммыттэрэ. Бинир угут дьыл быһыта алдьанан, күөл кэбэн хаалбыта. Ол кэнэ 1500 кг үүттэн өнүйбат буоллулар. Уу бараҕан итиннин быһаг төрдө буоллаҕа!

Маннык таарыччы эттэххэ, 1951 сылга уу кордүүр экспедиция Арылаах күөлүн аннигар 101 метр диринэ балай эмэ улахан сабардамнаах уу саппааһа баарын булбута. Ону сиппэ хонук устата хачайдаан күөл балай эмэ өбиллэр уутун таһаарбыттара. Ол ыраас, өстүөкүлэ курдук, дьэҥкир уу этэ. Мин ол ууттан чэй, күөс өрүнэн турабын. Ол күннэргэ күн-дьыл молотуттан вертолет кэлбэхэ, боруобатын лабораторияҕа ыыппакка хаалбыт этиллэр. Бу уунан хаһан туһаныахпыт туһунан ыйыппыллар инженер кыыстара: «Совхоз байдаҕына, скважина туруордахтарына бөҕөлэк сүүс да сыл туһанар уута баар»,—диэн-диэн күлэн мичийбитэ.

Бу ууну сорҕутэн кордоххо хайдах буолуой?

М. ПОПОВ.
Арылаах.

Биһиэхэ эппиэттиллэр

Хаһыат бу дьыл тохсунньу 11 күнүнээҕи нүөмэригэр хаһыат аналлаах корреспондена С. Алексеев **«Барыта тэрээһиннэн»** диэн ааттаах критическай корреспонденцията бэчээттэммитэ. Ол сүнньүнэн Эриик Эристин аатынан совхоз дирекциятын советын мунньаҕа ыытыллыбыта. Онно олоҕуран совхоз директора **И. Н. Аммосов** маннык эппиэттиир:

«Аастыт сыл совхоз үүтү государствоҕа туттарыы, валовой ыаһын уонна эти государствоҕа атыылаһыы быланнарын толорботоҕо кырдьык. Үүтү ыаныыга, туттарыыга ордук улахан хаалыыны Хайахсыт отделениета (управляющай В. Р. Иванов) таһаарда: сыл устата 126 тонна үүтү ситэ ыабата, 82 тонна үүтү государствоҕа итээс туттарда. Бу хаалыы сүрүн бириччиннэтиэн үлэһит илин тиийбэтэ буолар. Отделениеҕа 20 ыанныыксыт көрүллэр эбит буоллаҕына, билигин 13 ыанныыксыт баар.

Үнүөлэ ферматыгар үлэһит илин көстүбэтинэн, кыстыкка киирбит 217 сүөһүттэн 56 ынах ыанныыксыттарга сыстан, онтон ордуга субанныы турар. Бу ферма кыстыкка киириэҕиттэн үлэһиттэргэ итин аҥылык тэриллибитэ. Анал повар сыһыарыллыбыта. Кыстык устата бинир үлэһиккэ 40 кг эт бэриллэр.

Райсовет исполкомун быһаарыытынан, совхоз дирекцията какка дьаһаллары таһааран, ыанныыксыттар хамнастарын үрдэтин, тэриллэттэн үлэлии тахсар дьоҥҥо чэпчэтиин оҥоруу, икки сыл устата үлэлии тахсар оскуола выпускниктэригэр 60—40 бырыһыан ороһуоннай надбааканы көрүү боппуруоспара быһаарыллыбыттара.

Үлэһит илин боппуруоһугар Хайахсыт отделениетын советын, олохтоох партийнай тэриллэ мунньахтара ыытыллыбыта. Калим арендаҕа киирэн үлэлиигэ уураах таһаарыллыбыта. Ол уураах сүнньүнэн отделение салаатата Килэҥки отделениетыгар кэлим аренда үлэтин-хамнаһын кыыта билиэн кэллэ. Билигин кэлим арендаҕа киириҥэ дьону кытта үлэ бара турар».

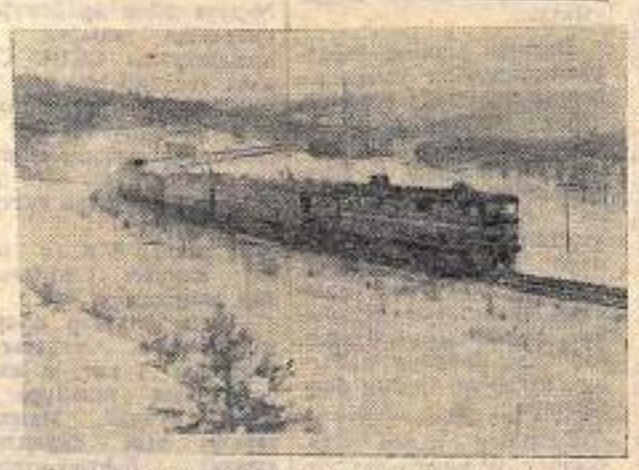

АМУРСКАЙ УОБАЛАС. Байкал—Амур магистралыгар саҥа пассажирскай маршруттар аҥылыннылар.

Красноярскай —Уус-Кут —Амурдааҕы Комсомольскай —Хабаровскай маршрутунан тохтобула суох БАМ-ы баһыттан атаҕар диэри сыыйыахха сөп. Саха АССР Нерюҥҥи куоратыттан Москваҕа аны поезтар трасса арҕааны учаастагынан бараллар. Онон суолта атаарыллар бириэмэ аҕыс чаһынан сарбылынна. БАМ икки саҥа ис маршрута аҥылынна. Ол Тында—Февральская уонна Тында—Северобайкальскай. Быйылгы сыллааҕы былаан таһаҕас эргиирэн түөрт төгүлтэн ордугунан үлаатыннарыллыы көрөр.

Снимокка: БАМ-на поезтар сырыылара.

В. Саяпин фотота. ССТА фотохрониката.

✦ *Киһи уонна айылҕа* ✦

НИТРАТ

15 сыл анараа өртүгэр АХШ-ка, ГФР-гэ, Франциҥа, о. д. а. государстволарга сүһүрүү үөдүйбүтэ. Чуолаан, оҕолор тыыннара-хаайтарара, өйдөрүн сүтэрэллэрэ, арыт өлөллөрө. Бу сүһүрүү иһэр ууттан, ол эбэтэр онно азотнай кислота холбоһуктара (нитрат) элбэҕиттэн, үөдүйэрэ дакаастаммыта.

Билигин тыа хаһаайыстыбата күүскэ сайдарыынан сибиэстээн сир ахсын нитрат буортулаах дьаһыыта үнсэбитэ мэлдьэх буолбатах. Холобур, урукку өртүгэр уоҕурдуу быһыытынан наар ноһуому туттар этибит. Оттон билигин минеральнай уоҕурдуулары туох да хаарчаҕа, хонтуруола суох туттар буоллубут. Аны дьон доруобуйатыгар буортута суох ноһуом уоҕурдууга туһаныллыыта аччаан иһэр, арааһынай бириччиннэриннэн таһыллыбакка, хотоннор тастарыгар өр сылларга куруланан, бөх буолан сытар.

Ноһуом буорга киллэриллиэҥинэ, сытан эрэ сыыйа сытыйан, үүнэйиэгэ сөп буоларынан бытааннык киирэр. Ол иһин туллаҥыр эйгэҕэ да, үүнэйиэгэ да буортута суох буолар.

Ученайдар өссө 1975 сыллаахха аахпыттарынан, биһиги дойдубут хас биирдии жиитигэр тиксэриннэн 87-лаах килограмм минеральнай уоҕурдуу оҥоһуллубута. Ол барыта бааһыналарга, ходуһаларга, оҕуруоттарга, теплицаларга киллэриллэр.

Эстония ученайдара аҕаан таһаарыыларынан, кэннини бөҕө сылга нитрат огурсуга, сүбүөкүлэҕэ иккиэн, хаппыыстаҕа б и э с, хортуоппуйга уон төгүл элбэҕэбит. Оттон нитрат киһи доруобуйатыгар буортутун туһунан кэлин сылларга элбэхтик суруйдулар.

Мин саныахпар, кэннини сылларга тыа хаһаайыстыбатын бородуукталарыгар нитрат элбэҕиниттэн арааһынай ыарыы үнсэтэ.

Мин, аҥыйахтык хонуугa, бааһынаҕа сылдьар киһи, дэҥнэтэн түбэһэ түһэн кордохпүнэ, минеральнай уоҕурдууну туттуога киһи аҕаан силлэт элбэх итээбэ-быһаҕаһа баар буолааччы. Холобур, уоҕурдууну бинир тэҥэ суох ыһыы түмүгэр от, бурдук моҕотой курдук эриэн-быраан буолааччы, сороҕор сутурук саҕа, онтон да улахан хомуоктар сытар буолаллар. Оттон бу уоҕурдуулары харайыы туһунан эмиэ да барыллыбат. Туох да күрүөтэ-хаһаата суох, аһаҕас халлаан анныгар хастыы да сыл сыппыттарын көрүөххэ сөп. Бу барыта тулалыыр эйгэни буорту оҥорор, онуоха биһиги специалистарбыт, салаайаачыларбыт ыыра да болҕомтону уурбаттар.

Бэйэм оҕуруот аҥын үүнүнэрэрбэр кур киини хото туттарбын сөбүлүүбүн. Ол да иһин үүнүнэрбит помидорум амтанын боруобалаабыттар хайдаан «бу эн помидорун тоҕо маннык миниьигэйий, үчүгэйий» диэччилэр. Оннооҕор ороһуон киниттэн тиийэ, ырааҕын кэрэйбэхнэ, кэлэн атыылаһаллар.

Биһиги, Саха сирин тыатын олохтоохторо, сүнньүнэн, ынах, сылгы нитритиэн дьарыктанабыт. Онон органическай уоҕурдуу саппааһа олус элбэх, фермалар тастарыгар туһаныллыбакка таах сытар. Онон минеральнай уоҕурдуулары адьас аҕыйатан, сири сүнньүнэн ноһуомунан уоҕурдуоҕуг.

Я. ПАВЛОВ,
Үлэ Кыһыл Знамята орден кавалера, Саха АССР оскуолатын үтүөлээх учуутала.

✦ *Биир темаҕа* ✦

ХАҺАН СҮГҮН ҮЛЭЛИЭЙ?

Баанньык диэн иһэр уу, аһыыр ас, тыынар салгын кэнниттэн киһи биир сүрүн ааҕыллыытынан буолуохтаах.

Ороһуоммут кинигэр баар чорон соҕотох баанньыкпыт ааспыт сайын бэс ыйыттан сүгүн-саҥын үлэлээбит. Бэс ыйын 17 күнүгэр баанньык ороһуоннэ барда диэн хатаан «чып» гыннарбыттара. Өрөмүөн ардa бүтүөҕэр эрэнэн ким да мунньуммат-айаҕынан тыымматтара. Ол эрээри күһүн алтыныыга диэри баанньык үлэлээбэтэҕэ да диэхха сөп. Баланан ыйыгар иккитэ кун оскуола үөрэнээччилэрин эрэ суунарбыта. Онтон ыла хас да күн өрүү-өрүү үлэлээн, баччаҕа диэри кэллэ. Арыт кийи тарбаҕын даҕайбат итии уутунан, арыт муус курдук тымныы уунан суунабыт. Аҕыйах хонуктаахтыы оргуйбут уунан эрэ сууммута буоллубут. Билэр дьон дьиэлэриттэн куулга муус уктан, сорохтор биздэрэлэргэ тымныы уулаах кэлэллэр эбит.

Таас баанньыктаныыбыт диэн үөрүүбүт халлаанга диэри этэ. Онтукабыт улэтэ-хамнаһа—итти.

А. САВВИНА.

БААННЬЫКТАН ИҺЭБИН

Анекдот

—Хайа, доҕуур, бу оргуйбут сылабааранан хайа диэки хаамтыг, сыбаайбалаатыг дуо?—Уйбаан Бүөтүртэн ыйытар.

—Эчкилэ суох, баанньыктан иһэбин, онно оргуйбут уу бүтэн, эрдэ киирбиттэр тымныы уунан ньаҕайдаан сылдьаллар үһү.

—Но! Үнүр тымныы уу суох буолан, таһырдьа ыаллартан муус бөҕөнү төспүннүт дии,— Уйбаан тоҥта.

Онуоха үһүс киһи кэлэн истимэхтин түһэн баран:

—Хата, бүгүн үлэлиир эбит дии. Бэҕэнэ тимир күлүүһүнэн корон турара, —диэбитигэр оҕонньоттор ыксы түстүлэр: «Онто да суох үлэлиир нуна ахсаннаах, бара охсуохха», —диэн буоллаа.

Ороһуон кинигэ баанньыга онто да суох олохтоохтору эгэлгэ эрэйтэ тэспэннит дии,— Уйбаан тоҥта.

✦ *Холбоһуктааһын эндирдээх суолугар* ✦

ОЛОҔУ ТУПСАРБЫТА

Г. Ефимов холбоһуктааһын туһунан ыстатыйатын биһиргээн аахтым. Ыстатыйа историческай документуоннарга олоҕуран, оччотооҕу олоҕу туох баарынан саамай сөптөөхтүк көрдөрбүт.

Оттон М. Попов ыстатыйатыгар «үөһэттэн дьаһалымсайыы сорох түгэннэрин Ефимов мунурутэн, сыыһатан көрдөрбүтүн сөбүлээбэтим» диэн суруйар. Ити олох сыыһа эбит. «Атыыр үөрүн атыыр үөрүнэн колхозка тутан ылаллара» диир. Ити орто ыаллак буолбатах, улахан бай ыаллан. Оннук ыаллартан болуок түһэрэн ылбат буоллаҕына, государство хайдах сатанный? Күүһүлээһин буолбатах. «Толобүрэ суох ылаллара» диэҥин эмиэ сыыһа. Оччотооҕу колхоз 20-дии сүөһүгэ, бүтүн атыыр үөрүгэр төлүүр үбэ суоҕа. «Кэтэх сүөһү аччаанныгар Карсанаев кулаактары буруйдуура сыыһа» диэн суруйар. Онтуката эмиэ сыыһа. Карсанаев этиитэ саамай сөп, оччолорго бэйэбиэн үлэлэспит иҥин ону сөпчу билэбин.

Биһиги Алаҕарбыт, сэн атын нэйилиэктэр курдук, олоҕу ыытта тэҥнэ хаамсан испит, Вистаан «Сэпнэрээгэ», кэлин «Кыһыл ыллык» ТСОЗ-тар тэриллибиттэрэ. Уратыы үлэбит (үс буут бурдук сири сиэрдэмэн быһара) хорсун дьахтар, ийэм колхозка аан бастаанан киирбитэ. Советский былаас далаҕ сирдээбит дьаданнарга үөрэ-көтө холбоһон оттуурбут, сир солуурбут, бурдук ыһарбыт.

Элбэх ыал холбоһон, чоголох-чоголох бурдуктарын сири икки ардыларынаады оҥуурдарын силлиһиннэрэн солоон, ниэг баайына оногорбут. Иаара оҥуһунан, суханан тартаран кайда элбэх бурдуҥу олгомнун үүнэрэн ылларбыт. Кайда барыта үүнүүнэ-үүнүүнэ сарсыарда харанаатан киэһэ хараҥаҕа диэри үлэлиирэ. Биригэдьиир биир эмэ киһиэхэ үлэ биэрбэккэ хаалдаҕына, ол киһи ыта қыыһыран тиийэн биригэдьиири үлүү мөҥөрө. Иҥи туу, төһөну үлэлээбитэ кунү көтүппэккэ аҕыллан, үлэ кэннискэтигэр сурулан үөнна хас сарсыарда аайы үлэһиттэргэ ыйатиннэриллэн ыйэрэ. Дьэ итинник үчүгэй үлэ түмүгэр үөнна өҥ дьыллар да туһэҥнэр, наһаа элбэх бурдуҥу үүнэрэн кэрэхкэлээн, хатаран кэбиһиллээх от курдук огороробут. Холбоһолообут ыаллартан ыаллартыттан арыы бөҕөнү хаһаанарбыт.

Мин ийэбиитин, убайбыын Спиралыын күннэ биирдии гектар сири сиэрэйэн холкутук бүтэрэрбит. Оны аҕам, убайым Филипп баайан ыйаллэрэ. От үлэтигэр эмиэ миниэ кыайыылаахтык үлэлиирбит. Күүн дохуот үллэстиитигэр бэйэм элбэх аҥы ыларбыт. Оҕуһунан хаста эмэ ыраанан тиэйэн сыныылыырбыт. Ол курдук холбоһуктааһын бастакы сылыттан дьаданнылар дэлэй астаммыпыт, дьоллоох олоххо тиийбиппит.

Олох сүөһүтэ суох, уҥалаан аһаан олорбут ыаллارга ыыгрэйдээх ыанар ынаҕы биэрэллэрэ.

Холбоһуктааһынтан күүһүлэн ыаллары киллэрии суоҕа. Ити олох сымыйа. Баайдар, кулаактар сир түгэтисин наһаа утарсыбыттара. Кинилэртэн быдьаан ылбыт сирдэрэ маҥнайгы холбоһуктааһыны тэрийэн барбыппытыгар өссө ордук кыыһан турбуттара.

Оҥ саҕана нэйилиэктэргэ коммунистар, комсомолецтар олус аҕыйахтара. Сүүн күүһүнэн эдэр ыччат этибит. Кэргэттэрин кырбыыр дьоҥҥо хаста эмэ кырыынан агитациялыырбыт. Онно ыыйтарбатахтарына, Актыын Маайа диэн салайаччыбытын ылдьэ баран, арааран сууллаанна аҕалаарбыт. Кулаактар кэннибиттэн тиийэн, «ити коммунистар ойох оҥостоҕуо ан кэрэгэтин ылдьэ бардылар» диэн агитациялыылларэ. Ол иҥи оҕото-уруута, дьиэтэ-уота, сүөһүтэ-аһа таах ыыллан хаалан, сугулаанна калан, эрбэҥин туоска гордоон сурукка бэчээт ууран баппыыска биэрэн туран, кэргэнин ылдьэ барара. Ити курдук сордоон дьахтар таҥ быраатаныытын ситиһэргэ охсуһарбыт.

Баайдар, кулаактар салайаччылары елеролларо, бурдуҥу уоттуу сатыыллара. Дьону колхозка киллэримээри араас өруттэхтик агитациялыыллара. Агитацияламмыт дьоннору ойдетөр олус күүчүмэҕэй буоллара. Өйдөтө сатаан баран, «кулаак кутуруга буолуоҥ» диэн этэр этибит. Маны сорохтор дьону куттаан, ыган-түүрэн туран колхозка киллэрэр этилэр диэн сыыһа өйдүүллэр. Үлэһиттэр олус элбэх дохуоту ылалларын көрөннөр, дьон колхозка күргүөмүнэн киирэллэрэ.

Экономическай наука кандидата И. Пахомов «Кыым» хаһыат 1989 с. алтыныы 24 күнүнээҕи нүөмэригэр «20-с сылларга хас биирдии тэрдус ыал ынаҕа суоҕа, алаас ыалларын агардара 1-2 ынахтаах буоллалара» диэн суруйбут. Биһиги Алаҕарга үүт-үкчү итинник дьаданнылар ыал этибит. Маннык ыаллар аан маҥнайгыттан холбоһуктааһынҥа киирэллэрэ.

Орто баайдар колхозка сүөһүлэрин харыйыйан эрдэттэн өлөрөн, аҕыйатан баран биирдэ киирэллэрэ. Оттон ыксаан, көҥүллэтэн эрэ баран, сүөһүлэрин туутар гыыа дьаһал тахсыбыта. Ньиэмиэнэ 1-2 партиилаах дьон комсомолецтары, эдэр ыччаты түмэн үлэни ыыталлара.

Билигин кэмнэ совхозтарга кооперативтар үөнна бэлэрэттэр кинигиник тэриллэн эрэллэрэ олус биирдэбиллээх. Кооперативтарта аҕаар-суоттуур киһилээхтэрэ, бухгалтерданнахтара буоллар, табыгастаах буолуох этэ. Атын сиртэн кэлэр кооперативтар астарын, таҥастарын сыаната олус ыарахан. Онон бэйэлэриттэн ордук тэйиталлэр. Биһиэхэ баар кооперативтар хамнастарын хайдах да ылаллара биллибэт.

Оттон бэдэрээт диэн адьас атын. Маннык үлэлиир дьон хамнастара үрдүк, дьону бэйэтигэр тардар. Саамай сөптөөх форма. Киллэниллэр кэлим арендаана үлэлиллэрэ табыгастааҕа хайыы-үйэ биллиннэ. Бу форманы совхозтар аайы тарҕатыахха.

Биһиги тэриллэр табаарыстыбаларбыт наһаа таабарыылаахтык үлэлиир, элбэх дохуоту үллэстэр, дьону олус тардар этилэр. Онтон кэлин, Г. Ефимов этэрин курдук, биһиги сахалар үлүһүйэр үгэстэринэн, колхозтары олус бодоҥоҥон барбыппытыгар дохуоннут аҕыйаан, салалтабыт сатарыйан, кыайтарбат буолан барбыттара. Дьоннор колхозу ахсарбат буолан барбыттара.

Билигин кэлим бадараан олус киэҥ сири, элбэх фермаҥы хабан тэриллэхпитинэ, эмиэ колхозтар курдук, салалтата кыайтарыа суоҕа. Хамнастара аччаан, дьону тардара мөлтөөн барыан сөп. Мин санаабар, саамай сөп форма кестубүтүн, кэлим аренданы харах харатын курдук харыстаан, былаанынан тэрийиэххэ.

Я. ПАВЛОВ,
сөрөйүөн бочуоттаах гражданина.

Поруот үҥкүүлэрин толороччулара көрүү-конкурс БАЛАҺЫАННЬАТА

Конкурс поруот аймаҥытын Бүтүн Союзтаабы III фестиваалын балаһыанньатыгар олоҕуран күүн тутар 14 күнүгэр оройуоннаабы Культура дьиэтигэр ыытыллар.

Конкурс ССРС поруоттарын үҥкүүгэ үгэстэрин үйэтитэр, саалыы сайыннарар, пропагандалыыр, поруот үҥкүүлэрин композиционнай формаларын сайыннарар, балетмейстердар үлэлэрин туһаарар сыалларах.

Конкурс программата:

—саҥалыы таҥыллыыт сахалыы үҥкүү;

—ССРС поруоттарын фольклордарыгар олоҕурбут үҥкүү.

Толоруу бириэмэтэ — 25 мүнүүтэ. Кыттар кэһи ахсаана 10 тан итэҕэһэ суох буолуохтаах.

Конкурсу сыаналаабыт-ларга көрүлүннүлэр:

Национальнай костюмнаах аҕыйыы; үҥкүү ис хоһооно үөнна музыкальнай дорообоо; толороччулар костуумнарэ, олор үҥкүү характерыгар, билигин көрдөбүллэргэ сөп түбэһиннэрэ; национальнай культура үгэстэрин көрдөрүү; коллективтар репертуардара толороччулар ыыхтарыгар үөнна үлэлэрин хайысхатыгар сөп түбэһиннэ; толороччулар мастерстволарын үрдүгэ; балетмейстер туруорууга үлэтэ, нүөмэрдэр үөнна композициялар уратылара.

БИЛЛЭРНИЛЭР

Электрическай үөнна сылаас энергияларынан туһаныыга 09-01-1990 34 №-дээх эбии прейскурант уларыйан таҕыста. Бу прейскураны ССРС Сыанаҕа государственнай комитета 1989 сыл сэтинньи 24 күнүгэр 872 №-дээх уураахынан бигэргэтэ үөнна 1990 сыл тохсунньу 1 күнүттэн туттууга киллэрдэ.

II раздел 5 п. (х группа) маннык уларыйыылар киирдилэр:

—тыа сиригэр олорор нэйилиэнньэ туһатыгар бэриллэр 1 квт. ч. электроэнергия төлөбүрэ 1 харчы буолла. Маннык тариф тыа сиринээҕи дачнай бөҕүөлэктэргэ, дачнай-тутар кооперативтарга, садоводческай табаарыстыбаларга тарҕанмат. Административнай-территориальнай араарыынан быһаарыллар сельсоветтар исполкомнарын дьаһалларыгар киирэр территорияҕа олорор гражданнар тыа сиригэр олороччуларынан аҕыллаллар.

Электроэнергия иҥин төлөбүр уларыйбытынан сибээстээн, ааспыт 1989 сылга сиэ төлөөбүтэх абонеммар туттубут электроэнергияларын олунньу 15 күнүн ааспакка урукку тарыбынан (4 харчынан) төлүүллэр.

Чурапчытаабы энергонадзор администрацията.

Чурапчы кэтахтэн үөрэтэр орто оскуолата олунньу 5 күнүттэн X кылаас үөрэнээччилэрин иккис сессияҕа ыытарар.

Оскуола администрацията тэриллэлэр салайаччыларыттан кэтэхтэн үөрэнээччилэри бириэмэтинэн үлэттэн босхолоон үөрэххэ ыытаргытыгар көрдөһөр.

Администрация.

Чурапчытаабы автостанция иҥнэн үлэлиир трансагентство ГАЗ-53 автомашинаҕа нэйилиэнньэҕэ үөйэр-таһар өгөнү оногор. Кини өгөтүнэн чугастааҕы нэйилиэктэр олохтоохторо эмиэ туһанныахтарын сөп.

Сакааны трансагентство кассырыгар түһэриллэр. Телефоммут: 21-630 уонна 21-040.

1989—1990 сс. атыылаһыллыбыт оҥноох эбэтэр хара-үрүҥ телевизордаахтар истиилэриэгэр

Якутскайдаабы «Орбита—Сервис» гарантийнай телевизордары өрөмүөннүүр маастара кэриҥэ сылдьан телевизордары регистрациялыыр. Онон 1989—1990 сс. атыылаһыллыбыт телевизордаахтар, алдьаммыт телевизордаахтар эмиэ, 21-777 №-дээх телефонҥа биллэриҥ. Онуоха атыылаһыллыбыт күнэ, ыйа ыйыллар.

Телевизоры атыылаһыллыбыт күнүттэн бир сыл устата «Орбита—Сервис» босхо өрөмүөннүүр.

Телевизоргытын регистрациялатарга тиэтэйиҥ.

«Орбита — Сервис».

ЭҔЭРДЭЛИИБИТ!

Күндүттэн күндү дьоммутун—ийэбитин АРТЕМЬЕВА Александра Егоровнаны 60, аҕабытын АРТЕМЬЕВ Сергей Семеновичы 65 саастарын туолар юбилейдарынан иччитэх, истиҥник эҕэрдэлиибит.

Баҕарабыт чаҥан доруобуйаны, күн сиригэр баар барыы үтүөкү-кэрэни. Биһиги барыбыт дьолбутутар кырдьары билбэккэ ерүү үөрэ-көтө олох үөһүгэр сылдьын, торбо буруоҕут күрүүк уҥаарыйдын, сылгыас чэйиэт сойботун.

Оҕолоро, күтүөттэрэ, кийиттэрэ, сиэннэрэ.

х х х

Күндүттэн күндутук саныыр аҕабытын КОРКИН Спиридон Спиридоновичы 60 саастан туолбутунан, юнинин уонна ийэбитин КОРКИНА Мария Николаевнаны ыал буолбуттара 40 сылларын юбилейынан ис сүрэхтиттэн эҕэрдэлиибит. Баҕарабыт чаҥан табдик доруобуйаны, үйүн дьоллоох олоҕу. Кырдьары, ыаллары билбэккэ биһиги кытта үөрэ-көтө сылдьын.

Оҕолоро, кийиттэрэ.

х х х

«Агропромстрой» МПМК администрацията, партийнай, профсоюзнай тэриллэлэрэ ытыктыыр кырдьаҕас үлэһитин, үлэ ветерана СОЛОВЬЕВ Савелий Дмитриевичи 60 саастан туолар юбилейын нэрэ-баҥа күнүнэн иччитэх, истиҥник эҕэрдэлиидэр. Ыстаал доруобуйаны, кырдьары билбит, үөрүү-көтүү арыстаах үйүн олоҕу баҕарабыт.

ЭҔЭРДЭЛИИБИТ!

Күндү кэргэммин, ийэбин, кыысым, эдэр-биитин, эбэбитин АЛЕКСЕЕВА Елена Осиповнаны 55 саастан туолбутунан иччитэх-истиҥник эҕэрдэлиибит! Сахалыы сарсыҥ сахалыннын, ураанхайдыы уруйуҥ улаатын диэммит алгаспытын аҥыыбыт, уруйбутун этэбит!

Кэргэнэ, кыргыта, ийэтэ, балта, быраата, сиэннэрэ, күтүөттэрэ.

х х х

Кэргэммин, аҕабытын, эбэбитин ДЕГТЯРЕВ Иван Константиновичы 55 саастан туолбутунан иччитэх эҕэрдэлиибит. Кырдьары билбэккэ, бар-дьонун үөрүүтүн үллэстэ, үөрдө-көтүтэ сылдьаргар баҕарабыт.

Кэргэнэ, уола, кийиитэ, сиэннэрэ.

х х х

Нэйилиэнньэҕэ олох-дьаһах өгөтүнэн хааччыйар комбинат коллектива бу тэриллэҕэ өр сылларга үтүө суобастаахтык үлэлии сылдьар ДЕГТЯРЕВ Иван Константиновичы 55 саастан туолар үөрүүлээх юбилейынан ис сүрэхтэн эҕэрдэлиир уонна кытаанах доруобуйаны, дьоллоох-соргулаах үйүн олоҕу баҕарар.

х х х

Истиҥник саныыр убайбын, быраапын, таайбытын, аймахпытын ФЛЕГОНТОВ Христофор Дмитриевичи 55 саастан туолан бочуоттаах сааскыламмытыгар тахсыбытынан эҕэрдэлиибит. Баҕарабыт кырдьары билбэккэ үйүнүн, дьоллоохтук, доруобайдык олороруҥ.

Балта, эдьиийэ, сиэннэрэ, аймахтара.

Е. И. Курашов аатынан Чурапчы орто оскуолатын администрацията, партийнай, «комсомольскай, пионерскай уонна профсоюзнай тэриллэлэрэ Семен Семенович уонна Ульяна Прокопьевна Кузьмиииар дьиэ кэргэннэриэгэр ыччаттан таптыыр ыыстара, VIII «а» кылаас үөрэнээччитэ

КУЗЬМИНА Варя

үйүн ыарахан ыарыыттан өлбүтүнэн диринг кутурҕаннарын биллэроллор.

Ульяна Прокопьевна уонна Семен Семенович Кузьмиииарга кинилэр таптыыр ыыстара

ВАРЯ

ыарахан ыарыыттан өлбүтүнэн кутурҕаммыын биллэрэбит.

VIII «а» кылаас коллектива, тереппүттэр.

Редакторы солб. М. И. СИДОРОВА.
НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор—21-332, отделы—21-265, общий—21-505.
«САҺА ОЛОХ» («НОВАЯ ЖИЗНЬ»)—орган Чурапчинского райкома КПСС и районного Совета народных депутатов.
Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.
Индекс газеты 54967. Объем—1 усл. печ. лист. Тираж—4241.
№ ЗАКАЗА 14
Чурапчинская районная типография Госкомиздата ЯАССР, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а».